

Kepelbagaian Varian Leksikal Dialek di Perak: Pendekatan Geographical Information System

Variety of Lexical Variants in Perak: Geographical Information System Approach

SITI NORAINI HAMZAH & NOR HASHIMAH JALALUDDIN

ABSTRAK

Perkembangan teknologi telah membawa dimensi baharu dalam kajian dialek. Kini Sistem Maklumat Geografi (GIS) telah diguna pakai oleh kebanyakan pengkaji luar untuk menghasilkan peta penyebaran dialek bagi menggantikan kajian dialek yang terdahulu. Oleh itu, kajian ini meneliti kepelbagaian dialek yang ada di Perak berdasarkan data leksikal 'air', 'bantal' dan 'saya'. Pengumpulan data dibuat menerusi kajian lapangan di 102 buah kampung iaitu meliputi seluruh negeri Perak. Data yang diperolehi kemudiannya disaring, ditranskripsi dan seterusnya dianalisis menggunakan pendekatan GIS. Hasil dapatan menunjukkan bahawa sebanyak tujuh varian yang ditemui bagi merujuk kepada leksikal 'air', enam varian bagi leksikal 'bantal'. Manakala, terdapat 15 varian bagi leksikal 'saya' ditemui dalam kalangan penutur dialek di Perak. Kepelbagaian varian ini terjadi kerana wujudnya perbezaan penggunaan varian di antara dua peringkat umur iaitu generasi tua dan generasi muda. Namun, taraf pendidikan, pekerjaan dan juga perkahwinan turut mengukuhkan lagi dapatan kajian ini. Buktinya, dapatan analisis menunjukkan bahawa generasi tua yang tidak berpendidikan dan bekerja kampung ataupun suri rumah didapati lebih mengekalkan penggunaan varian asli dialek Perak berbanding dengan generasi mudanya. Hal ini kerana, kebanyakan generasi muda yang ditemui telah mengalami peralihan dialek dalam menggunakan varian-varian leksikal. Generasi muda lebih cenderung menggunakan bentuk standard dalam pertuturan mereka. Keadaan ini disebabkan oleh pengaruh media massa, taraf pendidikan dan bidang pekerjaan yang menyumbang kepada kepelbagaian dialek bagi generasi ini di Perak. Malahan, pengaplikasian GIS telah membantu menghasilkan peta taburan bagi ketiga-tiga leksikal di Perak secara jelas dan saintifik.

Kata kunci: Kepelbagaian dialek; leksikal; generasi tua; generasi muda; Sistem Maklumat Geografi

ABSTRACT

Technology development has called for a new dimension in the study of dialect. At present, Geographical Information System (GIS) has been employed by various researchers in producing dialect distribution mapping to replace previous dialect studies. Therefore, this study focuses on the variety of lexical variants in Perak, namely 'air' (water), 'bantal' (pillow) and 'saya' (I). Data collection was carried out during a field study at 102 villages in Perak. The data collected was then filtered, transcribed and analysed using GIS method. The result shows that there are 7 variants for the lexical 'air' (water) and 6 variants for the lexical 'bantal' (pillow). Fifteen variants of lexical 'saya' (I) was found among Malay speakers in Perak. The variety of variants exists due to the differences of variant usage among older and younger generation. Level of education, occupation and marital status further strengthened the findings. The analysis also shows that older generation and housewives are more likely to preserve the use of native Perak Malay dialect variant compared to the younger generation. Most of the younger generation has experienced dialect evolution in the use of lexical variants and they are more likely to use the standard form in their conversation. Mass media, level of education and occupation are the factors that contribute to this dialect transition. The employment of GIS has clearly and scientifically helped in producing the distribution mapping for the three lexical in Perak.

Keywords: Variety of dialect; lexical; older generation; younger generation; Geographical Information System

PENGENALAN

Dialek adalah kelainan bahasa yang digunakan secara lazim dan ia merupakan yang paling dekat dengan individu. Penggunaan dialek ditentukan oleh kawasan geografi atau keadaan sosial. Asmah (1993) menganggap dialek adalah kelainan-kelainan bahasa yang tidak merupakan bahasa standard. Mengikut Halliday (1968), variasi bahasa dapat dilihat melalui dua aspek iaitu pengguna dan penggunaan. Variasi-variasi bahasa yang dilihat dari aspek pengguna ditinjau dari segi wilayah atau geografi penutur dan ini melahirkan dialek. Manakala, variasi bahasa yang ditinjau mengikut penggunaan pula ialah variasi-variasi yang dipilih dan digunakan pada situasi-situasi tertentu iaitu dialek sosial.

Umumnya, dialek adalah variasi bahasa yang dituturkan oleh sekumpulan penutur dalam satu-satu komuniti bahasa. Satu komuniti bahasa merupakan sekumpulan manusia yang menuturkan satu bahasa yang sama. Walaupun wujud perbezaan dialek di kawasan-kawasan tersebut, tetapi kadar kesalingfahaman terhadap semua dialek adalah tinggi. Malah penyebaran semua dialek masih menunjukkan kesinambungan yang ketara walaupun sebutannya berbeza.

Namun begitu, kebanyakan penutur dialek di sesebuah kawasan tertentu telahpun memperlihatkan peralihan atau penipisan bahasa iaitu dari dialek kepada bahasa standard, bahasa yang dominan, bahasa yang berprestij dan sebagainya. Menurut Teo Kok Seong (2000), peralihan bahasa adalah merujuk kepada kehilangan kecekapan berbahasa secara perlahan-lahan dalam kalangan penutur-penutur natif sesuatu bahasa itu. Akibatnya, para penutur natif bahasa berkenaan boleh menjadi kurang cekap atau tidak mahir langsung dalam menggunakannya. Ini antara lain, adalah kerana konteks penggunaan bahasa natif itu sudah menjadi semakin kurang dan hanya digunakan untuk berhubung dengan ahli keluarga dan rakan-rakan sahaja. Fenomena ini sekiranya tidak diberi perhatian pastinya akan membawa kepada gejala kepupusan bahasa ataupun dialek.

Gejala peralihan atau penipisan bahasa pada masa kini sangat menyerlah dalam kalangan penutur yang menuturkan dialek bagi sesuatu kawasan-kawasan tertentu. Ini kerana kebanyakan dialek yang dituturkan oleh warga tua sudah tidak lagi kedengaran digunakan oleh remaja ataupun kanak-kanak. Hal ini terjadi mungkin disebabkan oleh

beberapa faktor tertentu seperti demografi, bentuk muka bumi, ekonomi, politik, sosial, perkahwinan campur dan juga sikap penutur itu sendiri (Teo Kok Seong 2000).

Makalah ini membincangkan perihal kewujudan kepelbagaian dialek di Perak di antara generasi tua dan generasi muda bagi leksikal 'air', 'bantal' dan 'saya' dengan menggunakan aplikasi *Geographical Information System* (GIS). Kajian ini juga akan menghuraikan faktor-faktor yang menyebabkan peralihan dialek boleh berlaku.

SOROTAN ILMU KAJIAN DIALEK

Ismail (1973) dan Asmah (1993) membincangkan dialek geografi dalam konteks yang umum dan menyeluruh. Semua aspek bahasa disentuh dalam kajian mereka seperti aspek fonologi, morfologi, semantik dan sintaksis dalam dialek Melayu. Contohnya, kajian Asmah (1993) dalam bukunya yang bertajuk *Susur Galur Bahasa Melayu* membincangkan semua perihal dialek Melayu iaitu dialek Kedah, dialek Perak, dialek Kelantan, dialek Pahang dan sebagainya dari semua aspek bahasa. Begitu juga dengan kajian yang dilakukan oleh Ismail Hussein (1973).

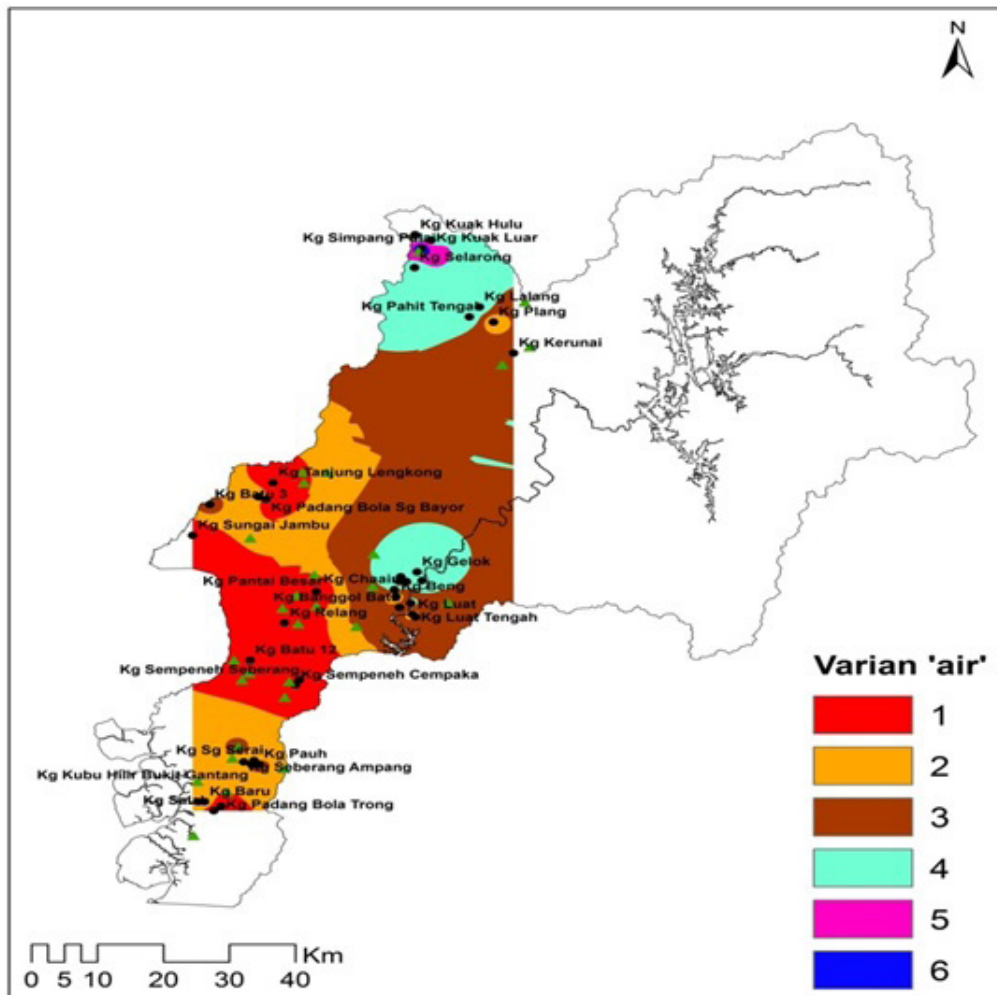
Kajian Collins (1983), Ajid (1985), Rohani (2003) dan Mohd Tarmizi, Rahim dan Shahidi (2010; 2013) lebih terfokus pada daerah atau kawasan tertentu. Contohnya kajian yang dibuat oleh Collins (1983) yang meneliti aspek fonologi dan morfosintaksis dalam dialek di Ulu Terengganu. Manakala, Ajid (1985) melakukan penelitian dan penyelidikan berkenaan aspek fonologi dan morfologi dalam dialek Kelantan di daerah Pasir Mas. Seterusnya, Rohani (2003) mengkaji dialek geografi di daerah Kuala Kangsar, Perak. Mohd Tarmizi, Rahim dan Shahidi (2010; 2013) memfokuskan kepada variasi dialek di pesisir sungai Pahang dan variasi dialek di Hulu Tembeling, Pahang. Didapati semua kajian pengkaji ini melihat kepada satu-satu kawasan pengamatan atau kawasan kajian dialek dan tidak bersifat umum seperti yang dilakukan oleh Ismail (1973) dan Asmah (1993).

Namun begitu, baik kajian Ismail (1973), Asmah (1993), Collins (1983), Ajid (1985), Rohani (2003) atau pun Mohd Tarmizi, Rahim dan Shahidi (2010; 2013), tidak mengambil kira maklumat geografi dalam penghuraian taburan dialek dan ketika membuat pemetaan isoglos. Contohnya,

pemetaan yang dilakukan oleh Ajid (1985) bagi bunyi-bunyi vokal, konsonan dan leksikal pada peta daerah Pasir Mas. Beliau didapati tidak sedikit pun menyentuh ciri-ciri geografi di daerah itu dalam kajiannya. Malahan, pemetaan isoglosnya lebih bersifat tradisional dan dilakar secara manual. Huraian Ajid (1985) juga lebih bersifat penyenaarai sahaja. Malah dalam kajian semua sarjana di atas mereka telah sama ada menghasilkan peta isoglos secara lukisan tangan mahupun persempadanan tegar melalui persepsi masing-masing.

Hari ini, perkembangan teknologi telah membawa dimensi baharu dalam kajian dialek. Kini pemetaan isoglos yang bersifat saintifik dapat dihasilkan dengan menggunakan perisian Sistem Maklumat Geografi atau GIS. Buktinya, kebanyakan penyelidik luar seperti Onishi (2010), Cheewinsiriwat (2011) dan Teerarojanarat

dan Tingsabadh (2011a; 2011b) telah mula menggunakan perisian GIS dalam kajian mereka. Manakala, di negara kita kajian dialek yang menggunakan GIS masih baru dan terdapat beberapa kajian pemula yang dilakukan oleh Nor Hashimah et al. (2013), Harishon et al. (2013), Siti Noraini et al. (2014) dan Nor Hashimah et al. (2016). Sistem Maklumat Geografi ini dilihat dapat membantu pengkaji bahasa dalam memetakan isoglos dengan lebih tepat dan rasional. Antaranya, kajian oleh Siti Noraini et al. (2014) yang berhasil melakarkan peta penyebaran varian 'air' dalam dialek Perak di bahagian utara Perak. Walau bagaimanapun, kajian tersebut lebih tertumpu kepada aspek geospasial dalam penghuraiannya tetapi pada masa yang sama pengaplikasian GIS telah dilakukan. Contohnya seperti Rajah 1:

RAJAH 1. Taburan Varian 'Air' di Perak Utara

Berdasarkan peta tersebut, pengkaji bukan sahaja memaparkan penyebaran leksikal tetapi juga mempunyai maklumat muka bumi yang diberi simbol tertentu bagi mewakili tanah tinggi, sungai, bukit dan gunung yang secara langsung dapat memperlihatkan pengaruhnya ke atas penyebaran dialek atau leksikal. Sebagai mengukuhkan lagi kajian dialek, satu kajian dibuat untuk melihat kepelbagaian dialek di Perak di antara dua generasi umur iaitu tua dan muda. Kedua-dua generasi ini telah ditemu bual dan menjawab soal selidik bagi mengesan varian-varian yang ada. Hasilnya terbukti memang wujud perbezaan ini dan dipetakan dengan menggunakan aplikasi GIS (Rujuk Peta 1-6). Tujuannya adalah untuk melihat sejauh mana dialek di Perak ini masih kekal dan apakah potensi kepupusannya di masa muka. Kajian ini dimantapkan lagi dengan analisis GIS.

BATASAN KAJIAN

Kajian ini hanya meneliti kepelbagaian dialek bagi leksikal 'air', 'bantal' dan 'saya' dalam dialek-dialek di Perak menggunakan pendekatan GIS. Kajian ini melibatkan keseluruhan negeri Perak meliputi semua daerah iaitu 10 daerah pada ketika itu (bermula tahun 2017 bilangan daerah dalam negeri Perak telah menjadi sebanyak 11 iaitu penambahan daerah Muallim) seperti Hulu Perak, Larut Matang dan Selama, Kerian, Kuala Kangsar, Perak Tengah, Manjung, Kinta, Kampar, Hilir Perak dan Batang Padang. Bilangan kampung yang terlibat untuk kajian ini adalah sebanyak 102 buah kampung yang melibatkan responden dari kategori generasi tua dan generasi muda. Perlu dinyatakan bahawa kewujudan bahasa Jawa, Banjar dan Minang tidak boleh dinafikan kepentingannya. Meskipun bertaraf bahasa namun, ketiga-tiga bahasa ini tetap dikaji dan dianggap seolah-olah dialek Melayu (Raja Masittah 2013; Salmah 2013; Asmah 2008; Harun 1983). Dengan itu, kajian ini turut melibatkan ketiga-tiga bahasa itu memandangkan kehadiran bahasa ini signifikan dalam lanskap variasi dialek di Perak. Pemilihan ketiga-tiga leksikal ini dibuat kerana memperlihatkan kepelbagaian varian yang banyak berbanding dengan leksikal yang lain. Ini sesuai untuk menggambarkan kepelbagaian dialek di Perak berbanding leksikal lain. Hal ini kerana kedudukan negeri Perak yang banyak bersempadan dengan negeri-negeri lain telah memberi keunikan yang tersendiri kepada dialeknya.

METODOLOGI

Kajian ini melibatkan kerja lapangan sepenuhnya. Sebanyak 96 senarai perkataan digunakan dalam sesi temu bual bagi mendapatkan data varian dialek di Perak. 96 senarai kata ini telah dipilih daripada senarai kata Swadesh (Swadesh 1955) yang berjumlah sebanyak 200 kata kerana leksikal ini bersesuaian dengan kajian dialek di Alam Melayu. Selain daripada senarai perkataan, penulis turut mendapatkan maklumat latar belakang responden dan juga maklumat topografi kampung yang dikaji. Dalam maklumat latar belakang responden, umur responden yang ditemu bual direkodkan bagi mengelompokkan mereka dalam kategori tua dan muda. Bagi kajian ini seramai 700 orang yang mewakili generasi tua dan 700 orang mewakili generasi muda. Setelah itu, data-data yang diperolehi di lapangan dimasukkan ke dalam program Microsoft Office Excel dan SPSS versi 21. Apabila data lengkap dalam kedua-dua program tersebut, sekali lagi data dimasukkan ke dalam perisian ArcGIS untuk menjana peta.

GIS adalah satu perisian yang mampu untuk menggabungkan data linguistik bersamasama dengan analisis ruang (*spatial*). Teknik-teknik berasaskan penggunaan GIS adalah untuk mengintegrasikan pendekatan konvensional bahasa dan membantu penyelidik untuk menghasilkan peta yang lebih sistematik bagi subdialek yang dituturkan di Perak. Dengan menggunakan aplikasi GIS, bukan sahaja dapat mempamerkan maklumat topografi tetapi turut dapat memaparkan data statistik dan leksikal di atas peta yang dihasilkan. Dengan ini dapat dikatakan GIS adalah satu sistem yang direka untuk mengungkap, menyimpan, memanipulasi, menganalisis, mengurus dan membentangkan semua jenis data geografi seterusnya menghasilkan peta dialek (Onishi 2010). Bagi memastikan peta itu mudah dibaca dan difahami maka teknik *choropleth* diaplikasikan. *Choropleth* merupakan teknik penandaan kawasan yang mewakili setiap varian leksikal yang ditemui di kawasan kajian. Dengan teknik ini pengkaji boleh memaparkan jumlah varian dan kawasan yang tepat bagi pola penggunaan yang ada. Kadangkadang sesuatu kawasan boleh melebihi satu varian (Rujuk Peta 1-6).

ANALISIS DAN DAPATAN

Berdasarkan maklumat yang diperolehi di lapangan, didapati responden untuk kajian ini terdiri daripada pelbagai latar belakang sama ada dari segi umur, pekerjaan, taraf pendidikan dan juga perkahwinan. Kesemua ini dilihat dapat mempengaruhi penggunaan pelbagai varian bagi leksikal 'air', 'bantal' dan 'saya' di negeri Perak. Namun, analisis kajian dan pembuktian difokuskan kepada faktor umur.

Terdapat pelbagai taburan varian yang digunakan oleh penutur dialek di Perak yang dipengaruhi oleh latar belakang penduduknya. Hal ini kerana responden yang ditemui bual terdiri daripada pelbagai latar belakang dan secara tidak langsung dapat mempengaruhi penggunaan bagi ketiga-tiga leksikal tersebut. Buktinya, penggunaan varian-varian bagi leksikal 'air', 'bantal' dan 'saya' bagi responden yang dikategorikan sebagai generasi muda iaitu dalam lingkungan umur 12 tahun hingga 39 tahun dan generasi tua iaitu yang berumur 40 tahun dan ke atas adalah berbeza. Keadaan ini dapat dijelaskan berdasarkan taburan penggunaan varian bagi ketiga-tiga leksikal tersebut mengikut daerah dalam negeri Perak di antara generasi tua dan generasi muda yang ditemui di lapangan atau kawasan kajian.

Berdasarkan kepada jadual di atas, didapati terdapat perbezaan di antara dua generasi umur ini dalam penggunaan varian bagi ketiga-tiga leksikal tersebut. Buktinya, generasi tua yang tinggal di daerah Larut Matang dan Selama cenderung menggunakan varian [ajaʃ] iaitu dengan peratusan sebanyak 80 % dan [ajo] sebanyak 20 % bagi leksikal 'air' berbanding dengan generasi mudanya yang 100 % memilih menggunakan varian 'ae'. Begitu juga dengan leksikal 'bantal'. Generasi tua di daerah ini kebanyakannya menggunakan varian [bantaj] dengan peratusan sebanyak 80% dan sedikit sahaja ditemui penggunaan varian [bante] dalam kalangan penutur generasi tua iaitu hanya sebanyak 20 %. Manakala, responden dalam kelompok generasi muda kebanyakannya menggunakan varian [bantal] iaitu sebanyak 70 % dan hanya 30 % menggunakan varian [bantaj]. Keadaan ini sama juga perihalnya dengan leksikal 'saya' yang mana generasi tua lebih memilih menggunakan varian [saja] dengan peratusan sebanyak 50 %, varian [kami] sebanyak 40 % dan ditemui sebanyak 10

% menggunakan varian [awoʔ]. Namun begitu, generasi muda kebanyakannya menggunakan varian [ʃeʔ] dengan peratusan sebanyak 50 % serta turut ditemui menggunakan varian [saja] dan [kami] dengan peratusan masing-masing sebanyak 25 % dalam pertuturan mereka.

Berdasarkan penggunaan varian yang ditemui pada kedua-dua generasi ini, didapati kawasan Larut Matang dan Selama lebih dominan menggunakan varian-varian yang dipengaruhi oleh dialek Kedah. Hal ini terjadi kerana kedudukannya yang berdekatan atau bersempadan dengan negeri Kedah telah menyebabkan pengaruh dialek Kedah lebih dominan di kawasan tersebut (Rujuk Jadual 1-3). Walau bagaimanapun, terdapat beberapa kampung dalam mukim Bukit Gantang yang ditemui penggunaan varian asli dialek Perak terutamanya dalam kalangan penutur generasi tua bagi kampung-kampung yang bersempadan dengan daerah Kuala Kangsar yang mana dialek Perak asli memang dominan digunakan. Kebanyakan perkampungan di mukim ini merupakan perkampungan lama. Oleh sebab itu, terdapat penduduk kampung yang kelompok generasi tua masih lagi kekal menggunakan varian asli dialek Perak ini berbanding dengan generasi muda yang lebih menerima bentuk bahasa Melayu standard dalam pertuturan mereka.

JADUAL 1. Peratusan Penggunaan Varian 'air' di Larut Matang dan Selama

No.	Varian Leksikal 'air'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	ae	0%	100%
2.	ajaʃ	80%	0%
3.	ajo	20%	0%

JADUAL 2. Peratusan Penggunaan Varian 'bantal' di Larut Matang dan Selama

No.	Varian Leksikal 'bantal'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	bantaj	80%	30%
2.	bantal	0%	70%
3.	bante	20%	0%

JADUAL 3. Peratusan Penggunaan Varian 'saya' di Larut Matang dan Selama

No.	Varian Leksikal 'saya'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	saja	50%	25%
2.	kami	40%	25%
3.	fɛʔ	0%	50%
4.	awɔʔ	10%	0%

Sementara itu, di daerah Hulu Perak juga menunjukkan perbezaan dalam pemilihan varian bagi leksikal 'air', 'bantal' dan 'saya'. Daripada dapatan, didapati daerah ini cenderung menggunakan varian-varian yang dipengaruhi oleh dialek Melayu Patani iaitu [ʔ^{ae}], [ɛ], [bata] dan [sajɔ]. Kehadiran pengaruh ini di daerah Hulu Perak adalah disebabkan oleh faktor-faktor sejarah yang berlaku pada suatu ketika dahulu. Hal ini juga turut terjadi kepada kumpulan etnik Cina Peranakan Kelantan di daerah Tumpat, Pasir Mas dan Tanah Merah yang didapati telah menggunakan dialek Kelantan semasa berkomunikasi sesama sendiri khususnya dalam kalangan kaum lelaki generasi lama. Malahan, dialek Hokkien yang digunakan oleh kumpulan etnik ini juga telah diintegrasikan tatabahasa dan perbendaharaan kata dialek Kelantan dalam kadar yang tinggi sehinggakan ia sukar difahami oleh orang luar biarpun daripada kalangan penutur dialek Hokkien dari tempat lain (Pue & Charanjit, 2014). Keadaan ini turut terjadi kepada bahasa Banjar, Jawa dan Minang di beberapa daerah dalam negeri Perak. Ekoran itu, sehingga ke hari ini kesannya masih ada dan salah satunya adalah dialek atau loghat percakapan masyarakatnya. Keadaan ini dapat dibuktikan dengan penggunaan varian bagi ketigatiga leksikal tersebut. Bagi leksikal 'air' didapati responden yang berada dalam kelompok generasi tua lebih memilih menggunakan varian [ʔ^{ae}] dan [ɛ] iaitu masing-masing dengan peratusan sebanyak 50 % berbanding dengan varian [ae] yang ditemui 100 % penggunaannya oleh generasi muda sahaja. Begitu juga dengan leksikal 'bantal'. Generasi tua didapati menggunakan 100 % varian [bata] manakala generasi muda pula menggunakan 100 % varian [bantal] di daerah ini. Bagi leksikal 'saya' pula menunjukkan bahawa generasi tua memilih menggunakan varian [sajɔ] sebanyak 50

% berbanding varian [sajə] yang hanya ditemui dalam kalangan generasi muda dengan peratusan sebanyak 50 % juga. Manakala varian [aku] ditemui penggunaannya oleh kedua-dua generasi umur iaitu masing-masing dengan peratusan sebanyak 50 %. Ini kerana varian [aku] merupakan varian umum yang digunakan oleh kedua-dua generasi umur dalam konteks yang tidak formal. Ia berlaku apabila dua penutur yang berada dalam kelompok generasi umur yang sama iaitu orang tua sesama orang tua dan remaja sesama remaja berinteraksi bagi menimbulkan keakraban dan kemesraan di antara mereka. Rujuk Jadual 4-6.

JADUAL 4. Peratusan Penggunaan Varian 'air' di Hulu Perak

No.	Varian Leksikal 'air'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	ae	0%	100%
2.	ɛ	50%	0%
3.	ʔ ^{ae}	50%	0%

JADUAL 5. Peratusan Penggunaan Varian 'bantal' di Hulu Perak

No.	Varian Leksikal 'bantal'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	bata	100%	0%
2.	bantal	0%	100%

JADUAL 6. Peratusan Penggunaan Varian 'saya' di Hulu Perak

No.	Varian Leksikal 'saya'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	sajɔ	50%	0%
2.	aku	50%	50%
3.	sajə	0%	50%

Seterusnya di daerah Kerian. Penulis mendapati bahawa daerah ini majoriti penduduknya bertutur dalam dialek Kedah (Rujuk Jadual 7-9). Namun begitu, terdapat juga beberapa kampung didiami oleh masyarakat yang berketurunan Banjar di kawasan ini. Oleh itu, ditemui juga beberapa varian yang dipengaruhi oleh bahasa Banjar di

antara dua generasi umur ini (Rujuk jadual 7-9). Buktinya, generasi tua yang tinggal di daerah ini memilih menggunakan varian [ajaʕ] sebanyak 70 % dan [baɲu] sebanyak 30 % bagi merujuk kepada leksikal ‘air’. Manakala, varian [bantaj] menunjukkan peratusan penggunaan sebanyak 70 % dan varian [baNtal] hanya sebanyak 30 % bagi leksikal ‘bantal’. Varian [saja] pula ditemui penggunaan sebanyak 50 %, varian [kami] dan [akuʔ] masing-masing sebanyak 25 % bagi leksikal ‘saya’. Manakala, generasi mudanya lebih memilih menggunakan varian [æ] iaitu sebanyak 100 % penggunaannya, varian [bantal] sebanyak 70 % dan varian [bantaj] sebanyak 30 %. Bagi varian [saja], [kami] masing-masing sebanyak 25 % dan varian [sajə] sebanyak 50 %. Varian [baɲu] dan [akuʔ] merupakan salah satu varian bahasa Banjar yang ditemui dalam kalangan penutur bahasa Banjar yang terdiri daripada generasi tua sahaja. Ini menunjukkan bahawa generasi tua lebih kuat mempertahankan identiti bahasa atau dialek mereka berbanding dengan generasi muda. Malahan, kebanyakan generasi muda yang berketurunan Banjar yang ditemui tidak boleh bertutur dan memahami dialek ibu bapa mereka. Majoriti generasi muda di daerah ini lebih cenderung menggunakan bentuk percakapan standard dalam komunikasi seharian mereka. Ini telah dibuktikan berdasarkan pemilihan varian yang digunakan oleh generasi umur tersebut.

JADUAL 7. Peratusan Penggunaan Varian ‘air’ di Kerian

No.	Varian Leksikal ‘air’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	æ	0%	100%
2.	ajaʕ	70%	0%
3.	baɲu	30%	0%

JADUAL 8. Peratusan Penggunaan Varian ‘bantal’ di Kerian

No.	Varian Leksikal ‘bantal’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	bantaj	70%	30%
2.	bantal	0%	70%
3.	baNtal	30%	0%

JADUAL 9. Peratusan Penggunaan Varian ‘saya’ di Kerian

No.	Varian Leksikal ‘saya’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	saja	50%	25%
2.	kami	25%	25%
3.	sajə	0%	50%
4.	akuʔ	25%	0%

Bagi daerah Kuala Kangsar pula didapati kesemua responden sama ada kelompok generasi tua atau muda masih lagi kuat menggunakan varian yang melambangkan identiti asli dialek Perak atau lebih dikenali sebagai subdialek Kuala Kangsar. Hal ini dapat dibuktikan dengan penemuan 100 % penggunaan varian [ajə] untuk leksikal ‘air’ bagi kedua-dua generasi ini. Begitu juga dengan varian [bantə] dan [bantə] bagi merujuk kepada leksikal ‘bantal’ yang ditemui sebanyak 80 % dan 20 % penggunaan di antara kedua-dua generasi umur. Pengekalan penggunaan varian asli dialek Perak oleh generasi muda ini memperlihatkan bahawa nilai jati diri terhadap dialek setempat masih lagi kuat untuk leksikal yang tertentu. Leksikal ‘saya’ pula ditemui penggunaan varian [sajə] sebanyak 40 %, [awəʔ] 35 %, [təman] sebanyak 20 % dan [kumə] sebanyak 5 % dalam kalangan generasi tua di daerah ini. Manakala, generasi mudanya dominan menggunakan varian [sajə] iaitu sebanyak 70 % penggunaannya dan sedikit sahaja menggunakan varian [awəʔ] iaitu sebanyak 30 %. Varian [sajə] dalam kes ini bukan merupakan varian penyebutan standard bahasa Melayu. Hal ini kerana dalam dialek Perak bagi subdialek Kuala Kangsar, vokal /-a/ di akhir kata akan direpresentasikan sebagai [-ə] (Asmah 2008). Walau bagaimanapun, varian [təman] dan [kumə] tidak pula ditemui dalam kalangan penutur generasi muda. Rujuk Jadual 10-12.

JADUAL 10. Peratusan Penggunaan Varian ‘air’ di Kuala Kangsar

No.	Varian Leksikal ‘air’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	ajə	100%	100%

JADUAL 11. Peratusan Penggunaan Varian 'bantāl' di Kuala Kangsar

No.	Varian Leksikal 'bantāl'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	bante	80%	80%
2.	banta	20%	20%

JADUAL 12. Peratusan Penggunaan Varian 'saya' di Kuala Kangsar

No.	Varian Leksikal 'saya'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	sajə	40%	70%
2.	awɔʔ	35%	30%
3.	təman	20%	0%
4.	kumə	5%	0%

Begitu juga dengan daerah Perak Tengah. Kebanyakan penduduk kampung dalam daerah ini masih mengekalkan penggunaan dialek asli Perak atau lebih dikenali sebagai subdialek Perak Tengah oleh kedua-dua generasi umur. Penulis mendapati bahawa generasi muda di daerah ini masih menggunakan dialek asli Perak walaupun terdedah dengan kecanggihan teknologi dan juga pendidikan. Semua itu tidak menjadi penghalang kepada pengekalan dialek Perak subdialek Perak Tengah oleh golongan generasi muda yang ditemui. Oleh sebab itu, dijumpai sebanyak 100 % penggunaan varian [ajə] dalam kalangan penutur generasi tua dan muda bagi merujuk kepada leksikal 'air'. Bagi leksikal 'bantāl', didapati generasi tua dalam daerah ini kesemuanya atau 100 % menggunakan varian [bante]. Manakala, generasi muda memilih menggunakan dua (2) varian iaitu [bante] dan [bantāl]. Untuk varian [bante] ditemui sebanyak 70 % penggunaannya berbanding dengan varian [bantāl] iaitu hanya sebanyak 30 % sahaja. Bagi peratusan penggunaan leksikal 'saya' pula didapati generasi tua dalam daerah ini memilih menggunakan lima (5) varian iaitu varian [awɔʔ] sebanyak 45 %, [təman] sebanyak 20 %, [kumə] sebanyak 5 %, [sajə] dan [ajə] masing-masing sebanyak 15 %. Manakala, generasi mudanya memilih menggunakan varian [awɔʔ] sebanyak 40 %, varian [təman] sebanyak 15 %, [ajə] sebanyak 10 % dan varian lain-lain yang terdiri daripada panggilan nama, pangkat dalam kekeluargaan dan sebagainya sebanyak 35 %. Walau bagaimanapun, penggunaan varian [ajə] hanya ditemui dalam

kalangan penutur generasi tua sahaja kerana varian ini merupakan kata panggilan manja untuk diri pertama 'saya'. Lazimnya varian ini digunakan dalam konteks perbualan di antara dua individu yang rapat dalam keluarga. Contohnya perbualan antara suami dan isteri (Mohd. Nadzar et al. 2015). Rujuk Jadual 13-15.

JADUAL 13. Peratusan Penggunaan Varian 'air' di Perak Tengah

No.	Varian Leksikal 'air'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	ajə	100%	100%

JADUAL 14. Peratusan Penggunaan Varian 'bantāl' di Perak Tengah

No.	Varian Leksikal 'bantāl'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	bante	100%	70%
2.	bantāl	0%	30%

JADUAL 15. Peratusan Penggunaan Varian 'saya' di Perak Tengah

No.	Varian Leksikal 'saya'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	awɔʔ	45%	40%
2.	təman	20%	15%
3.	kumə	5%	0%
4.	sajə	15%	10%
5.	ajə	15%	0%
6.	Lain-lain	0%	35%

Sementara itu, pemilihan varian bagi leksikal 'air', 'bantāl' dan 'saya' di daerah Manjung turut memperlihatkan perbezaan di antara generasi tua dan generasi mudanya. Bagi leksikal 'air', didapati generasi tua dalam daerah ini lebih memilih menggunakan varian [ajəʔ] iaitu dengan peratusan sebanyak 90 % dan hanya 10% penggunaan varian [ajə]-berbanding dengan varian [ae] yang 100 % ditemui dalam kalangan generasi muda. Begitu juga dengan leksikal 'bantāl', didapati generasi tua memilih menggunakan varian [bantaj] dan [bante]. Varian [bantaj] ditemui penggunaan sebanyak 90 % dan varian [bante] sebanyak 10 %. Manakala, generasi muda pula didapati menggunakan varian [bantaj] dan [bantāl] iaitu masing-masing sebanyak

50 % penggunaannya dalam pertuturan mereka. Penggunaan leksikal ‘saya’ juga sama. Generasi tua dalam daerah ini memilih menggunakan varian [saja] dengan %an penggunaan sebanyak 50 %, [kami] sebanyak 10 %, [aku] sebanyak 20 %, [awɔʔ] dan [təman] masing-masing sebanyak 10 % berbanding penggunaan varian standard iaitu [sajə] dan [aku] yang hanya ditemui dalam kalangan penutur generasi muda sahaja. Kedua-dua varian ini memperlihatkan peratusan penggunaan sebanyak 50 %. Daerah ini juga ada memperlihatkan pengaruh varian dialek Kedah dan dialek asli Perak dalam kalangan penutur generasi tuanya. Walau bagaimanapun, peratusan penggunaan varian dialek Perak hanya ditemui di mukim Lekir sahaja. Kampung-kampung dalam mukim ini sangat berdekatan dengan daerah Perak Tengah. Oleh sebab itu ditemui penggunaan varian ini oleh kelompok generasi tuanya. Rujuk Jadual 16-18.

JADUAL 16. Peratusan Penggunaan Varian ‘air’ di Manjung

No.	Varian Leksikal ‘air’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	ajaɤ	90%	0%
2.	ajɔ	10%	0%
3.	ae	0%	100%

JADUAL 17. Peratusan Penggunaan Varian ‘bantal’ di Manjung

No.	Varian Leksikal ‘bantal’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	bantaj	90%	50%
2.	bantɛ	10%	0%
3.	bantal	0%	50%

JADUAL 18. Peratusan Penggunaan Varian ‘saya’ di Manjung

No.	Varian Leksikal ‘saya’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	saja	50%	0%
2.	sajə	0%	50%
3.	kami	10%	0%
4.	aku	20%	50%
5.	awɔʔ	10%	0%
6.	təman	10%	0%

Pemilihan penggunaan varian bagi ketiga-tiga leksikal ini juga sedikit berbeza dalam kalangan penutur generasi tua dan generasi muda yang ditemui di daerah Kampar. Ini kerana, kebanyakan penduduk kampung dalam daerah ini bukannya terdiri daripada penduduk asal Perak. Kebanyakannya merupakan orang luar yang datang berhijrah dan membuka petempatan di kawasan ini (Harun 1970; Abdul Halim 1977). Keadaan ini dapat dibuktikan daripada dapatan yang diperolehi memperlihatkan penggunaan varian [ae] sebanyak 90 % dan sedikit sahaja penggunaan varian [ajɔ] iaitu sebanyak 10 % bagi merujuk kepada leksikal ‘air’ dalam kalangan penduduk kampung yang generasi tua. Berbeza pula dengan generasi mudanya, didapati generasi muda di kawasan ini memilih menggunakan 100 % varian [ae] dalam pertuturan mereka. Namun begitu, bagi leksikal ‘bantal’ dan ‘saya’ didapati kedua-dua generasi umur ini memperlihatkan persamaan iaitu memilih menggunakan 100 % varian [bantal] bagi merujuk kepada leksikal ‘bantal’ dan varian [sajə] serta [aku] dengan peratusan penggunaan sebanyak 50 % bagi kedua-dua varian untuk leksikal ‘saya’ dalam kalangan penutur dialek yang ditemui di daerah Kampar. Rujuk Jadual 19-21.

JADUAL 19. Peratusan Penggunaan Varian ‘air’ di Kampar

No.	Varian Leksikal ‘air’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	ae	90%	100%
2.	ajɔ	10%	0%

JADUAL 20. Peratusan Penggunaan Varian ‘bantal’ di Kampar

No.	Varian Leksikal ‘bantal’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	bantal	100%	100%

JADUAL 21. Peratusan Penggunaan Varian ‘saya’ di Kampar

No.	Varian Leksikal ‘saya’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	sajə	50%	50%
2.	aku	50%	50%

Bagi daerah Kinta pula didapati responden generasi tua turut memilih menggunakan varian [æ] dan [ɑjə] iaitu varian yang sama dengan generasi tua di daerah Kampar bagi leksikal 'air'. Peratusan penggunaan varian [æ] yang ditemui adalah sebanyak 90 % dan 10 % sahaja untuk penggunaan varian [ɑjə]. Begitu juga dengan varian [bantəl] yang ditemui digunakan sebanyak 90 % oleh penutur generasi tua dan varian [bantɛ] hanya sebanyak 10 % sahaja yang digunakan untuk merujuk kepada leksikal 'bantəl'. Manakala, varian [sɑjə] pula ditemui penggunaannya sebanyak 50 %, [ɑku] sebanyak 30 %, [ɑwɔʔ] serta [təman] masing-masing sebanyak 10 % yang digunakan untuk merujuk kepada leksikal 'saya' oleh generasi tua di daerah ini. Kehadiran varian [ɑjə], [bantɛ], [ɑwɔʔ] dan [təman] yang merupakan varian asli dalam dialek Perak di beberapa kampung dalam daerah ini hanya ditemui dalam kalangan generasi tua sahaja. Hal ini kerana kampung-kampung tersebut adalah berdekatan dengan daerah Perak Tengah dan juga perkampungan asal masyarakat Melayu pada zaman dahulu. Oleh sebab itu, terdapat sebahagian generasi tua yang masih lagi mengekalkan penggunaan dialek Perak. Walau bagaimanapun, berbeza pula dengan generasi muda yang ditemui di daerah ini. Majoriti orang-orang muda telah memilih penggunaan varian yang berbentuk standard dalam pertuturan mereka. Oleh sebab itu, ditemui sebanyak 100 % penggunaan varian [æ] dan [bantəl] dalam kalangan generasi muda di daerah ini. Varian [sɑjə] dan [ɑku] pula masing-masing menunjukkan penggunaan sebanyak 50 %. Rujuk Jadual 22-24.

JADUAL 22. Peratusan Penggunaan Varian 'saya' di Kinta

No.	Varian Leksikal 'air'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	æ	90%	100%
2.	ɑjə	10%	0%

JADUAL 23. Peratusan Penggunaan Varian 'bantəl' di Kinta

No.	Varian Leksikal 'bantəl'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	bantɛ	10%	0%
2.	bantəl	90%	100%

JADUAL 24. Peratusan Penggunaan Varian 'saya' di Kinta

No.	Varian Leksikal 'saya'	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	sɑjə	50%	50%
2.	ɑku	30%	50%
3.	ɑwɔʔ	10%	0%
4.	təman	10%	0%

Seterusnya pemilihan varian bagi ketiga-tiga leksikal ini di daerah Hilir Perak dan Batang Padang. Penulis mendapati bahawa kelompok generasi muda dan generasi tua di kedua-dua daerah ini dominan menggunakan varian yang berbentuk bahasa Melayu standard atau dialek Selangor. Buktinya, ditemui banyak penggunaan varian [æ], [bantəl], [sɑjə] dan [ɑku] (Rujuk Jadual 25-30). Bagi varian [æ] ditemui sebanyak 70 % penggunaannya oleh generasi tua dan 100 % oleh generasi muda di daerah Hilir Perak dan Batang Padang. Begitu juga dengan varian [bantəl] yang dijumpai 100 % penggunaannya oleh kedua-dua generasi umur ini di kedua-dua daerah tersebut. Bagi varian [sɑjə] dan [ɑku] ditemui penggunaan yang masing-masing sebanyak 50 % di daerah Hilir Perak oleh kelompok generasi tua dan muda. Namun begitu, sedikit berbeza di daerah Batang Padang. Varian [sɑjə] ditemui penggunaan sebanyak 50 % oleh kedua-dua generasi umur ini tetapi varian [ɑku] pula ditemui sebanyak 20 % sahaja oleh generasi tua dan 50 % penggunaannya oleh generasi muda. Hal ini disebabkan oleh kedudukannya di bahagian selatan negeri Perak yang bersempadan dengan negeri Selangor secara tidak langsung telah memudahkan penyebaran dialek Selangor di kedua-dua daerah ini. Tambahan pula, terdapat beberapa kawasan tanah rancangan di bahagian ini. Oleh sebab itu, kebanyakan penduduk kampung di kedua-dua daerah ini bukannya berasal dari negeri Perak tetapi datang dari serata tempat tetapi yang paling menyerlah ialah beberapa kelompok masyarakat Jawa yang ditemui di daerah Hilir Perak dan sekelompok kecil masyarakat Minang di beberapa buah kampung dalam daerah Batang Padang. Kemasukan orang luar pada waktu dahulu di selatan negeri Perak adalah kerana kawasan tersebut kurang berpenghuni dan dipenuhi dengan hutan dan sebagainya. Hal ini secara tidak langsung telah menarik orang luar

membina petempatan yang kekal sehingga ke hari ini. Ekoran itu, terdapat beberapa varian yang ditemui memperlihatkan pengaruh bahasa atau dialek luar terutamanya dalam kalangan kelompok generasi tua bagi leksikal ‘air’ dan ‘saya’. Antara varian tersebut ialah [baŋu] yang ditemui sebanyak 30 % penggunaannya bagi merujuk kepada leksikal ‘air’ yang ditemui di daerah Hilir Perak dan varian [aʝiə] juga sebanyak 30 % digunakan oleh kelompok masyarakat Minang untuk leksikal ‘air’ serta [awaʔ] dan [den] masing-masing sebanyak 15 % penggunaannya bagi merujuk kepada leksikal ‘saya’ yang ditemui di daerah Batang Padang. Keempat-empat varian ini hanya ditemui dalam kalangan generasi tua untuk kelompok masyarakat Jawa dan Minang sahaja. Ini menunjukkan bahawa warga tua begitu kuat menjaga dan mengekalkan budaya serta bahasanya daripada terus luput atau pupus.

JADUAL 25. Peratusan Penggunaan Varian ‘air’ di Hilir Perak

No.	Varian Leksikal ‘air’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	ae	70%	100%
2.	baŋu	30%	0%

JADUAL 26. Peratusan Penggunaan Varian ‘bantāl’ di Hilir Perak

No.	Varian Leksikal ‘bantāl’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	bantāl	100%	100%

JADUAL 27. Peratusan Penggunaan Varian ‘saya’ di Hilir Perak

No.	Varian Leksikal ‘saya’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	saʝə	50%	50%
2.	aku	50%	50%

JADUAL 28. Peratusan Penggunaan Varian ‘air’ di Batang Padang

No.	Varian Leksikal ‘air’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	ae	70%	100%
2.	aʝiə	30%	0%

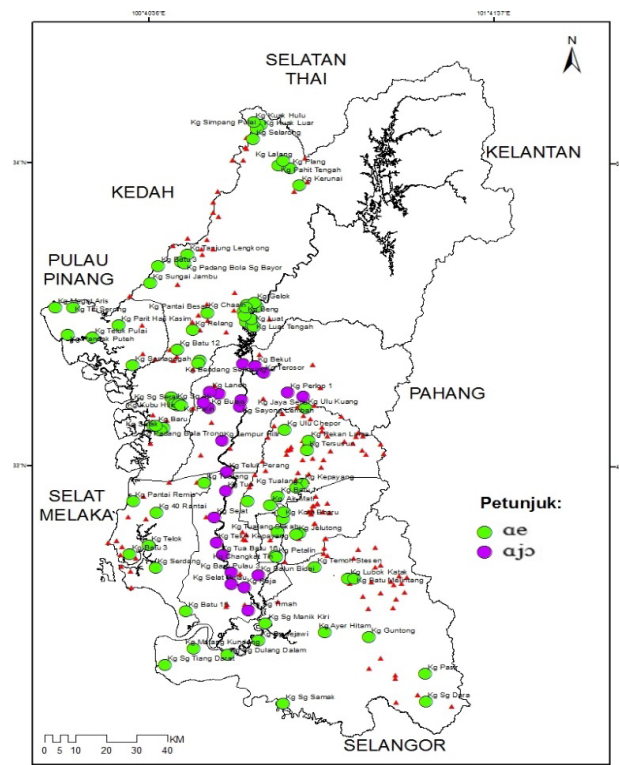
JADUAL 29. Peratusan Penggunaan Varian ‘bantāl’ di Batang Padang

No.	Varian Leksikal ‘bantāl’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	bantāl	100%	100%

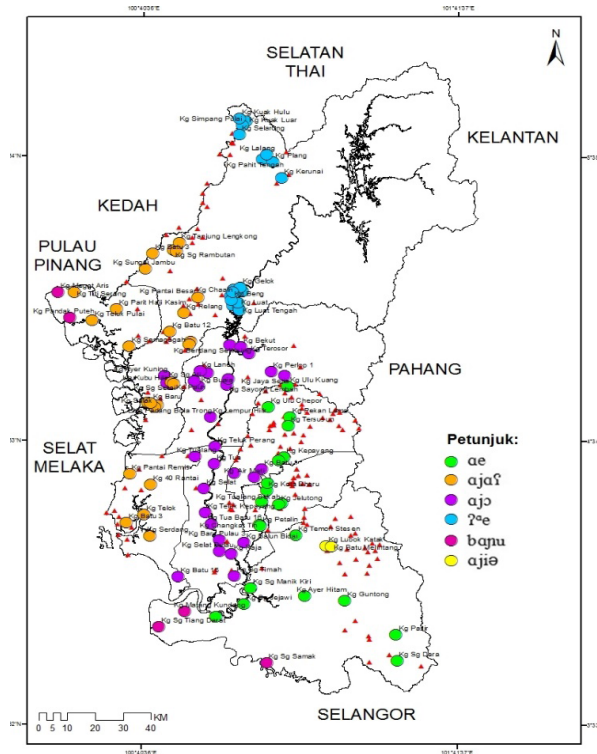
JADUAL 30. Peratusan Penggunaan Varian ‘saya’ di Batang Padang

No.	Varian Leksikal ‘saya’	Peratusan (%)	
		Generasi Tua	Generasi Muda
1.	saʝə	50%	50%
2.	aku	20%	50%
3.	awaʔ	15%	0%
4.	den	15%	0%

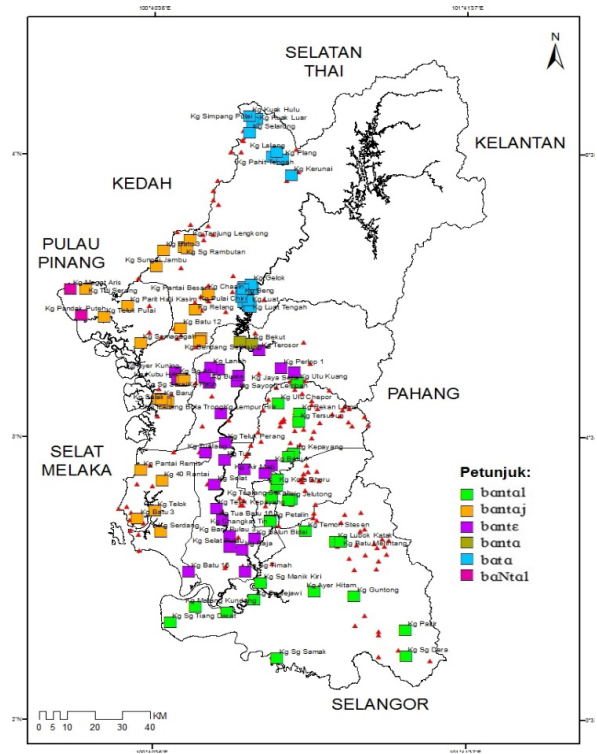
Ekoran itu, penulis telah menggunakan teknik *choropleth* bagi menghasilkan peta *choropleth* yang dapat memaparkan penggunaan varian dialek di Perak bagi ketiga-tiga leksikal dengan lebih jelas di antara generasi tua dan muda. Teknik *choropleth* merupakan penggambaran data berupa warna yang bertingkat atau kerapatan garis yang berbeza dan juga penggunaan simbol-simbol yang berbeza di atas peta (Nasir 2010). Hal ini dapat digambarkan dalam Peta 1-6:

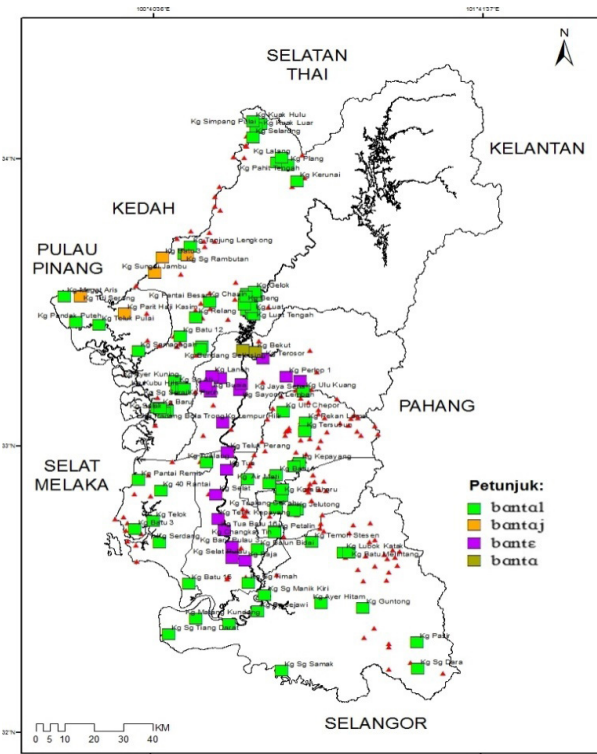
PETA 1. Peta varian leksikal ‘air’ generasi muda

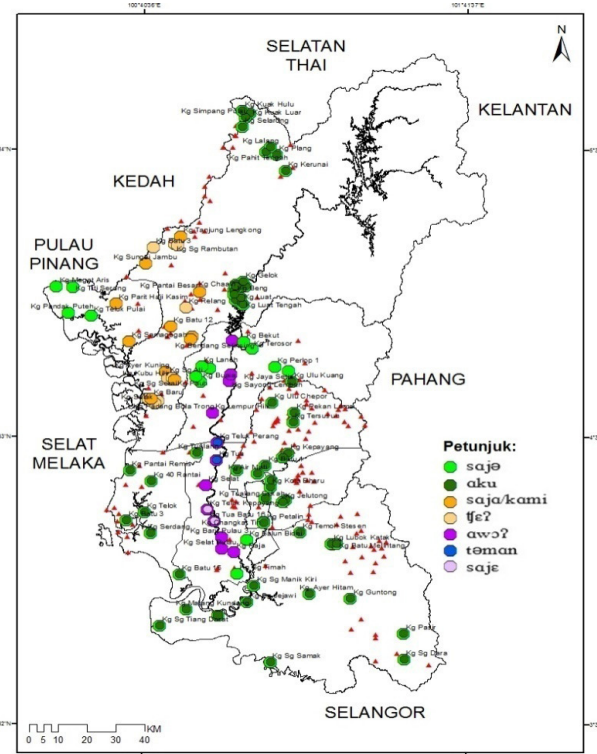
PETA 2. Peta varian 'air' generasi tua

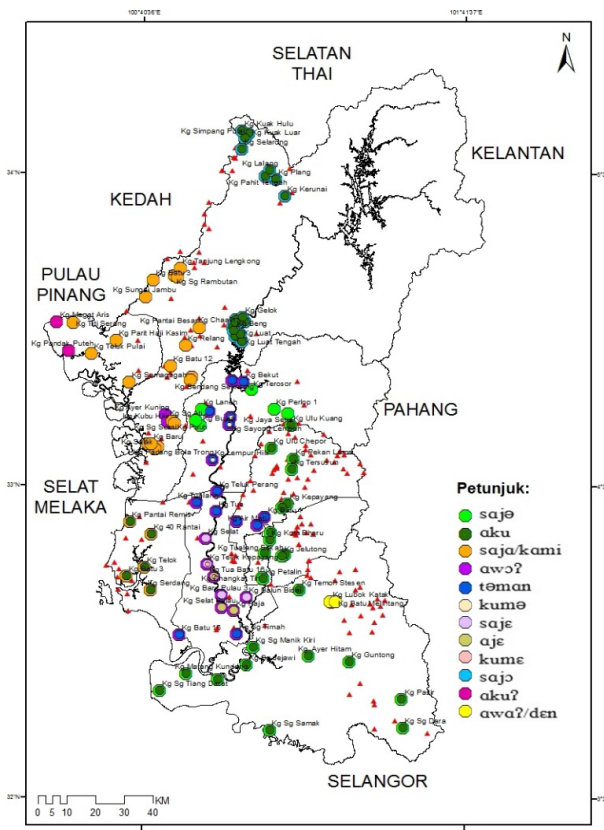
PETA 4. Peta varian 'bantal' generasi tua

PETA 3. Peta varian leksikal 'bantal' generasi muda

PETA 5. Peta varian leksikal 'saya' generasi muda

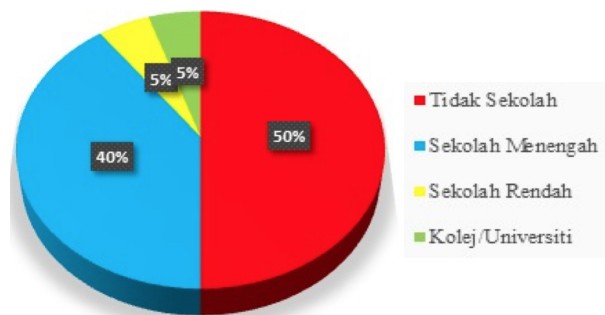
PETA 6. Peta varian 'saya' generasi tua

Faktor umur telah jelas memperlihatkan perbezaan varian di antara generasi tua dan muda. Namun, dalam kajian GIS yang bersifat multidisiplin faktor-faktor seperti muka bumi, persempadanan, sejarah, migrasi dan sosiobudaya tetap menyumbang kepada pola-pola varian yang berbeza. Dalam kajian ini tiga leksikal yang dipilih turut memperlihatkan beberapa faktor tambahan yang membawa kepada kepelbagaian varian dialek. Antara faktor-faktor tersebut ialah taraf pendidikan, pekerjaan dan perkahwinan.

TARAF PENDIDIKAN

Penulis mendapati bahawa faktor ini turut mempengaruhi kepada kepelbagaian varian yang ditemui bagi ketiga-tiga leksikal tersebut dalam kalangan penutur dialek di Perak. Sama juga seperti pemilihan varian di antara generasi tua dan muda. Kebanyakan responden yang ditemui adalah tidak bersekolah yang terdiri daripada kelompok warga tua iaitu dengan peratusan sebanyak 50 %, bersekolah menengah seramai 40 %, mendapat pendidikan sekolah rendah seramai 5 % dan 5 % lagi responden yang berpendidikan

kolej dan universiti. Penulis mendapati bahawa taraf pendidikan setiap responden yang ditemui turut mempengaruhi kepada penggunaan varian-varian di sesuatu kawasan. Buktinya, kebanyakan responden yang tidak bersekolah cenderung mengekalkan dan menggunakan dialek setempat. Manakala, bagi responden yang berpendidikan sama ada bersekolah rendah, menengah, kolej ataupun universiti telah mula memperlihatkan perubahan atau perbezaan dalam penggunaan varian bagi ketiga-tiga leksikal tersebut. Kelompok berpendidikan ini mula cenderung menggunakan varian-varian yang berbentuk standard dalam komunikasi seharian mereka. Keadaan ini berlaku disebabkan oleh pendedahan yang diberikan semasa sekolah ataupun universiti. Carta pai di bawah memaparkan peratusan taraf pendidikan bagi semua responden di negeri Perak dilihat dapat mempengaruhi penggunaan varian untuk ketiga-tiga leksikal yang dibincangkan.

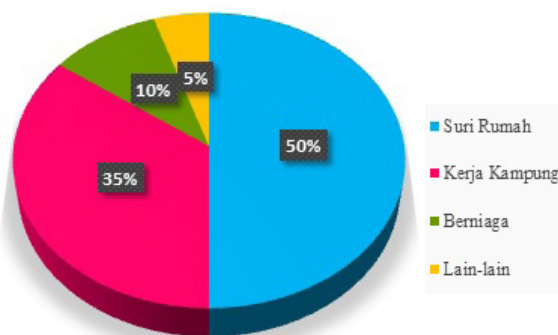

RAJAH 2. Peratusan Taraf Pendidikan

TARAF PEKERJAAN

Sementara itu, taraf pekerjaan turut mempengaruhi kepada kewujudan kepelbagaian varian dalam dialek di Perak. Berdasarkan dapatan yang diperolehi dapat dikatakan 50 % responden adalah terdiri daripada suri rumah, 35 % bekerja kampung, 10 % berniaga dan lain-lain sebanyak 5 %. Berpandukan kepada maklumat yang diperolehi di lapangan, didapati golongan wanita yang bergelar suri rumah banyak menghabiskan masa mereka di rumah dengan menjalankan kerja-kerja rumah tangga. Mereka juga jarang keluar daripada kampung untuk suatu tempoh masa yang lama dan hanya bergaul sesama mereka sahaja. Ekoran itu, penulis mendapati bahawa dialek yang digunakan atau dituturkan oleh golongan ini masih lagi asli dan kuat mengekalkan identiti dialek setempat tanpa dicemari oleh bahasa atau dialek lain. Keadaan

ini secara tidak langsung telah menolak salah satu elemen NORM's iaitu *males* atau golongan lelaki dalam pemilihan responden atau informan seperti yang dihuraikan oleh Chambers dan Trudgill (1990). Begitu juga dengan responden yang bekerja kampung seperti menoreh getah, bersawah, peladang dan nelayan. Kelompok responden ini juga didapati masih lagi mengekalkan penggunaan dialek setempat kerana mereka hanya berinteraksi dan berhubung sesama mereka sahaja. Manakala, responden yang berniaga dan lain-lain kerja seperti kilang, cikgu tadika dan sebagainya sudah mula memperlihatkan perbezaan dalam penggunaan bahasa atau dialek. Hal ini berlaku kerana mereka mula berhubung dengan orang luar dari tempat tinggal mereka. Contohnya, bekerja di kilang yang terdiri daripada pekerja yang datang dari pelbagai tempat, cikgu tadika yang menggunakan bahasa Melayu standard dalam sesi pembelajaran, peniaga yang berniaga sehingga ke luar daerah atau negeri dan sebagainya. Keadaan ini secara tidak langsung dapat menipiskan penggunaan varian asli dialek setempat bagi satu-satu kawasan. Carta pai di bawah memaparkan peratusan taraf pekerjaan bagi semua responden di negeri Perak yang turut mempengaruhi pemilihan varian bagi ketiga-tiga leksikal tersebut.

RAJAH 3. Peratusan Pekerjaan

PERKAHWINAN

Faktor terakhir adalah perkahwinan. Penulis mendapati bahawa perkahwinan campur juga turut menjadi salah satu faktor penyumbang kepada kepelbagaian varian dialek di negeri Perak. Apa yang penulis maksudkan dengan perkahwinan campur ialah perkahwinan yang melibatkan perempuan atau lelaki yang berkahwin dengan

lelaki atau perempuan dari daerah atau negeri lain. Keadaan ini telah membuktikan bahawa salah satu dialek atau subdialek akan menipis penggunaannya oleh anak-anak terutamanya. Oleh sebab itu, ditemui banyak penggunaan varian yang dipengaruhi oleh bentuk standard atau dialek Selangor dalam kalangan responden remaja dan kanak-kanak di beberapa daerah dalam negeri Perak. Hal ini turut dinyatakan sendiri oleh beberapa orang ibu bapa yang dijumpai di lapangan atau kawasan kajian. Contoh data Makcik Asiah Binti Halim (Parit Buntar, Kerian Perak):

Makcik Asiah: Makcik guna bahasa macam ni la, biase. Suami oghang sini, oghang parit buntar. Tau la bahasa Banjar tu. Anak-anak depo guna bahasa macam kat sekolah depo la...

PERBINCANGAN DAN RUMUSAN

Berdasarkan peratusan penggunaan ketiga-tiga leksikal di antara dua generasi umur ini jelas memperlihatkan perbezaan yang sangat ketara dalam pemilihan varian leksikal bagi dialek di Perak. Didapati bahawa penutur generasi muda di Perak lebih cenderung memilih menggunakan varian penyebutan standard bahasa Melayu atau lebih dikenali sebagai dialek Selangor di kebanyakan daerah dalam negeri Perak. Keadaan ini sekiranya dibiarkan berlanjutan boleh membawa kepada kepupusan dialek setempat. Walau bagaimanapun, terdapat juga dua daerah di negeri ini yang memperlihatkan pengekalan dialek atau subdialek setempat dalam kalangan penutur generasi mudanya iaitu ditemui di daerah Kuala Kangsar dan Perak Tengah. Kedua-dua daerah ini merupakan daerah dialek asli Perak (Asmah 1985; Rohani 1986 & Raja Mukhtaruddin 1986). Kebanyakan generasi muda di kedua-dua daerah ini begitu kuat menjaga dan mengekalkan penggunaan varian asli dialek Perak.

Sementara itu, penggunaan varian asli dialek Perak bagi generasi tua bukan sahaja dominan di daerah Kuala Kangsar dan Perak Tengah sahaja tetapi turut ditemui di beberapa kampung dalam daerah yang lain juga. Antara daerah tersebut ialah Larut Matang dan Selama, Manjung, Kampar dan Kinta. Walau bagaimanapun, peratusan

penggunaannya adalah sedikit dan hanya dalam beberapa kampung sahaja yang ditemui. Antaranya Kampung Seberang Ampang, Kampung Ayer Kuning, Kampung Kubu Bukit Gantang, Kampung Batu 15, Kampung Batu 1, Kampung Ayer Mati, Kampung Tualang Sekah, Kampung Jelutong, Kampung Kota Bharu dan Kampung Redang Sawa. Kehadiran varian asli ini di perkampungan tersebut kerana kedudukannya yang sangat berdekatan dengan kampung-kampung dalam daerah Kuala Kangsar dan Perak Tengah. Selain itu, kebanyakan kampung tersebut merupakan perkampungan awal masyarakat Melayu di Perak. Oleh itu, generasi tuanya masih lagi mengekalkan penggunaan dialek asli Perak tetapi tidak generasi mudanya. Selain itu, taraf pendidikan, pekerjaan dan perkahwinan juga jelas memperlihatkan kepelbagaian dalam penggunaan varian leksikal bagi ketiga-tiga leksikal yang dibincangkan.

KESIMPULAN

Kemajuan teknologi telah memberi nafas baharu kepada bidang dialektologi dalam memetakan peta taburan leksikal bagi 'air', 'bantal' dan 'saya' di Perak. Pemetaan peta yang dibuat dapat memaparkan dengan lebih jelas perilaku yang berlaku dalam dialek di Perak. Pemilihan dan penggunaan dialek yang terjadi dalam kalangan generasi muda sangat ketara. Sekiranya tidak dibendung ia boleh mendatangkan masa depan yang tidak baik kepada dialek umumnya dan dialek Perak khususnya. Keadaan ini seterusnya boleh membawa kepada kenipisan dialek asli Perak. Tambahan pula, pengaplikasian GIS ini dilihat dapat menghasilkan peta taburan dialek dengan lebih saintifik dan rasional. Ekoran itu, teknologi ini semakin berkembang dalam kalangan pengkaji bahasa. Hal ini turut sama disokong oleh pengkaji-pengkaji bahasa yang lain tentang tanggungjawab dalam meneliti bahasa dan dialek dengan bantuan teknologi. Rahim, Norfazila dan Shahidi (2015) telah menyimpulkan bahawa sudah menjadi keperluan dan tanggungjawab linguist-linguist untuk meneliti bahasa dan dialek mengikut perkembangan metodologi semasa seperti yang telah dilakukan oleh mereka dalam penelitian varian Melanau.

RUJUKAN

- Abdul Halim Nasir. 1977. *Sejarah Perak: siri pertama*. Kuala Lumpur: Jabatan Muzium Negara.
- Ajid Che Kob. 1985. *Dialek geografi Pasir Mas*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Asmah Hj. Omar. 1993. *Susur galur bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Haji. Omar. 2008. *Ensiklopedia Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Chambers, J. K. & Trudgill, P. 1990. *Dialektologi*. Terj. Annuar Ayob. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Cheewinsiriwat, P. 2011. The use of GIS in exploring settlement patterns of the ethnic groups in Nan, Thailand. The Asian Conference on Arts and Humanities Official Conference Proceedings 2011, Osaka, Japan.
- Collins, J. T. 1983. *Dialek Ulu Terengganu*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Halliday, M. A. K. 1968. The users and uses of language. Dlm. *The Sociology of Language*, disunting oleh J. Fishman, 139-169. Mouton: The Hague.
- Harishon Radzi, Nor Hashimah Jalaluddin, Zaharani Ahmad, Siti Noraini Hamzah, Yusmaniza Mohd Yusoff & Norlisafina Sanit. 2014. Geo-linguistics study on lexical and phonology dialect variations in North Perak, Malaysia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 118: 152-158.
- Harun Mat Piah. 1970. Sistem bunyi dialek Rawa yang dituturkan dalam daerah Gopeng, Perak. Latihan Ilmiah. Jabatan Pengajian Melayu, Universiti Malaya.
- Harun Mat Piah. 1983. Dialek negeri Perak. Bengkel Kepimpinan dan Pengajian Kebudayaan Negeri Perak, 20-23 Oktober 1983: Ipoh.
- Ismail Hussein. 1973. The Malay Dialects in The Malay Peninsular. *Nusantara* 3: 63-79.
- Mohd Nadzar Mohd Shariff, Abdul Jalil Anuar, Hasan Muhammad Ali, Nuwairi Khaza'ai & Darani Mat Dam. 2015. *Glosari dialek Perak*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

- Mohd Tarmizi Hasrah, Rahim Aman & Shahidi A.H. 2010. Variasi dialek Pahang: Keterpisahan berasaskan jaringan sungai. *Jurnal Melayu* 5: 315-332.
- Mohd Tarmizi Hasrah, Shahidi A.H & Rahim Aman. 2013. Inovasi dan retensi dalam dialek Hulu Tembeling. *GEMA Online® Journal of Language Studies* 13(3): 211-222.
- Nasir Nayan. 2010. *Manual ArcGIS™: Amali ArcMap™ dan ArcCatalog™*. Tanjung Malim: Penerbit Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Nor Hashimah Jalaluddin, Zaharani Ahmad, Harishon Radzi, Mustaffa Omar & Mokhtar Jaafar. 2013. Lexical variation and distribution in Perak Malay: A GIS approach. Paper presented at Southeast Asian Linguistics Conference, Bangkok 29-31 May.
- Nor Hashimah Jalaluddin, Norlisafina Sanit, Zaharani Ahmad & Harishon Radzi. 2016. Variasi kata ganti nama dialek di pesisir sungai Perak: Analisis Geographical Information System (GIS). *GEMA Online® Journal of Language Studies* 16(1): 109-123.
- Onishi, T. 2010. Analyzing dialectological distributions of Japanese. *Dialectologia, Special Issue I*: 123-135.
- Pue Giok Hun dan Charanjit Kaur. 2014. Identiti etnik minoriti di Malaysia: Antara realiti sosial tafsiran autoriti dan tafsiran harian. *Akademika* 84: 57-70.
- Raja Masittah Raja Ariffin. 2013. Kata dan frasa nama. Dlm. *Bahasa Minangkabau Mukim Sesapan Batu Minangkabau*, disunting oleh Asmah Haji Omar, 32-48. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Raja Mukhtaruddin Raja Mohd Dain. 1986. *Dialek Perak*. Ipoh: Yayasan Perak.
- Rahim Aman, Norfazila Ab. Hamid & Shahidi Abdul Hamid. 2015. Rekonstruksi vokal dan diftong Bahasa Melanau Purba. *GEMA Online® Journal of Language Studies* 15(1): 189-206.
- Rohani Mohd Yusof. 1986. Dialek geografi Kuala Kangsar: Suatu Kajian Perbandingan. Tesis Sarjana. Jabatan Pengajian Melayu, Universiti Malaya.
- Rohani Mohd Yusof. 2003. Kuala Kangsar sebagai zon transisi dialek. *Jurnal Bahasa* 3(4): 588-606. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Salmah Jabbar. 2013. Morfologi dan morf fonemik. Dlm. *Bahasa Minangkabau Mukim Sesapan Batu Minangkabau*, disunting oleh Asmah Haji Omar, 19-27. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Siti Noraini Hamzah, Nor Hashimah Jalaluddin & Zaharani Ahmad. 2014. Variasi dialek Melayu di Perak: Analisis Geolinguistik. *Jurnal Linguistik* 18 (2): 30-46.
- Swadesh, M. 1955. Towards Greater Accuracy in Lexicostatistic Dating. *International Journal of American Linguistics* 21:121-137.
- Teerarojanarat, S. & Tingsabath, K. 2011a. A GIS-based approach for dialect boundary studies. *Journal Dialectologia* 6: 55-75.
- Teerarojanarat, S. & Tingsabath, K. 2011b. Using GIS for Linguistic Study: A case of dialect change in the Northeastern Region of Thailand. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 21: 362-371.
- Teo Kok Seong. 2000. *Sosiolinguistik*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.

Siti Noraini Hamzah (corresponding author)
 Pusat Pengajian Bahasa dan Linguistik
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 UKM Bangi
 Selangor
 Malaysia
 E-mail: sitinoraini1010@gmail.com

Nor Hashimah Jalaluddin
 Pusat Pengajian Bahasa dan Linguistik
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 UKM Bangi
 Selangor
 Malaysia
 E-mail: shima@ukm.edu.my

Received: 22 December 2016
 Accepted: 22 March 2018